

Taal toezicht

Taaltoezichthouder Joost Swanborn let op de taal van de handhaver, vergunningverlener en beleidsmaker. Dit keer: framing.

Ook behoefte aan een kritische blik op uw teksten? Mail ze naar ingrid@ps-produkties.nl onder vermelding van 'Taaltoezicht'. Per post mag ook: Redactie HandHaving, t.a.v. I. Spijkers, postbus 2649, 8901 AC Leeuwarden.

Tekst: Joost Swanborn

Wie herinnert zich niet zijn eerste vergadering? Je kon slechts instemmend knikken in de hoop dat niemand zou vragen: 'Weet jij eigenlijk wel waarover we het hebben?' Niet alleen bleken doelen 'targets' te heten en prijzen 'kostenplaatjes'; je hoorde ook over raadselachtige 'visies' en 'missies', 'onderliggende' en 'vervolgdocumenten', en niet te vergeten: de 'weerbarstige werkelijkheid', en 'de dynamiek van het geheel'.

Aangegeven, opgepakt, teruggekoppeld

Er werd 'aangegeven' dat 'actiepunten' moesten worden 'opgepakt'. Dat gebeurde door een 'trekker', 'aanjager', 'facilitator' of 'aanspreekpunt'. Daarna kwamen ze 'in uitvoering', 'met monitoring van de voortgang', volgens een 'systematiek'. En na de 'terugkoppeling' werd de 'ingezette lijn voortgezet', 'gediscontinueerd' dan wel 'uitgefaseerd'. Dit heette de '*plan-do-check-and-act*-cyclus'. Ondanks je aanvankelijke beduusdheid vroeg je je af waarom overlegclubjes 'gremia' werden genoemd, verantwoordelijken 'trekkers', en een aanpak een 'systematiek'. In stilte.

Framing

Dergelijke terminologie heet tegenwoordig framing: je woorden zó kiezen dat ze de beeldvorming (het frame) bepalen. Een bekend voorbeeld is het omschrijven van de hypotheekrenteaftrek als 'villasubsidie'. Het eerste heeft een positieve bijklank, het tweede wekt vooral negatieve associaties. Wie het heeft over 'een woud aan subsidies' suggereert iets anders dan wie spreekt over 'enkele fiscale stimuleringsregelingen'. Zo lijkt ook 'de hardwerkende Nederlander' iets anders dan 'de burger', en een werkloze iets anders dan iemand '*in between jobs*'.

In overheidsland heeft *framing* vooral tot doel zaken concreet te laten lijken. Van een 'plan' roept men al snel: ja, plannetjes maken, dat kunnen we allemaal. Noem je het 'een Plan van Aanpak', met twee hoofdletters, dan krijgt je plan - dat per definitie enigszins ongewis is - een wat concreter aura. Je suggereert: handen uit de mouwen. Toch blijft ook een 'plan van aanpak' gewoon een plan, een voornemen - dat kan mislukken. Uit irritatie daarover noemen sommigen een PvA dan ook 'Plan van Afwachten (tot het probleem zichzelf oplost of tot niemand het er meer over heeft)'.

Een bijzonder knappe vorm van *framing* is het presenteren van plannen of overleg als resultaten. De wethouder: 'Het is een belangrijk resultaat van de gezamenlijke inspanningen dat de gemeente nu een plan van aanpak heeft opgesteld / om de tafel is geschoven met de partners uit het veld.' Zo kan ook de indruk postvatten dat een 'uitgevoerde inventarisatie', 'uitgesproken ambities' en 'in gesprek zijn gegaan' belangwekkende resultaten zijn. Iets soortgelijks geldt voor het toverwoord 'transparantie'. Door alleen maar te zéggen dat ze 'transparantie', 'helderheid' of 'duidelijkheid' geven, suggereren mensen dat al daadwerkelijk te doen.

Creativiteit

Er is niets mis met *framing* op zichzelf; iedereen doet het, op een bepaalde manier. Mensen hebben nu eenmaal de neiging interessante woorden te gebruiken voor alledaagse zaken. En juist de overheid wil graag worden gezien als bevlogen, duidelijk en daadkrachtig. Twijfelachtig is het pas als er een gebrek aan inhoud, kwaliteit of resultaat

wordt verdoezeld, en ronkende *framing* klakkeloos wordt overgenomen, bijvoorbeeld in de media.

De *frames* zijn soms net zo creatief als het jargon tijdens die vergaderingen: een 'plan van aanpak' dat geen 'handen en voeten', maar 'tandjes' moet krijgen; iemand een tip geven door te vragen: 'Mag ik dit nog even tegen je aanhouden?' of 'Mag ik je nog iets meegeven?' (de ander moet dat dan 'meemenen'); het typische 'Hou 'm nog even boven tafel', als iemand een opmerking maakt waar je nog op wilt terugkomen; en de vraag: 'Is dit beleid of is er over nagedacht?'

Zo lang de regels met net zoveel vindingrijkheid worden opgesteld, uitgevoerd en gecontroleerd als er met taal wordt omgegaan, is er niets aan de hand.